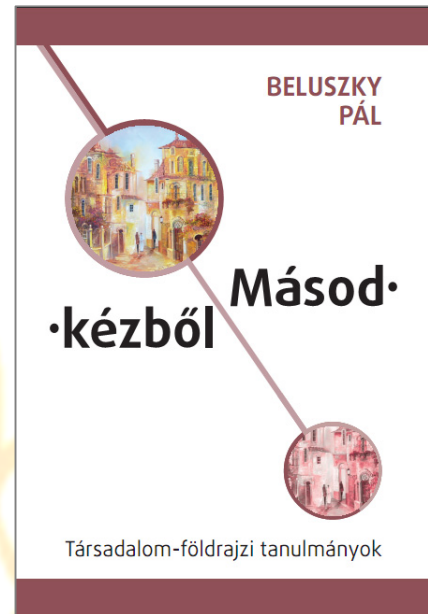

Másodkézből

BELUSZKY Pál: *Másodkézből*.

Társadalom-földrajzi tanulmányok.

MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Regionális Kutatási Intézete, Pécs, 2016. p. 260.

Különös aktualitást ad e kis ismertetésnek, hogy a témájául választott könyv szerzője, a magyar társadalomföldrajz egyik legnagyobb élő klasszikusa, termékeny és nagy hatású tudósa, BELUSZKY Pál, 2016. december 4-én ünnepelte 80-ik születésnapját. S e jeles alkalomra is megjelent egy nagyszerű kötet, 56 szerző tollából 42 tanulmány, melyben – nagy ritkaság – a magyar geográfia és regionális tudomány színe-java, öregje és fiatalja együtt, remek írásokkal köszöntötték Beluszky professzort (lásd: SIKOS T. T. – TINER T. /szerk./ 2016: *Tájak, régiók, települések térben és időben, Tanulmánykötet Beluszky Pál 80. születésnapjára*, Budapest, Dialóg Campus).

A felköszöntött tudós, mint az a Magyar Tudományos Akadémia székházában rendezett Őt ünneplő decemberi ülésen kiderült, 57 (azaz ötvenhét!) éve van a pályán. Szerzőnk azóta is rendszeresen publikál, írja nagy ívű tanulmányait, pótolhatatlan forrásértékkel bíró könyveit, izgalmas és különös hangulatú vitairatait. S akinek jó szokása, hogy időnként saját maga is válogatásokat ad közre korábban és – mint e kis kötet előszavában maga is írja – rejtett helyeken, kis példányszámú kiadványokban megjelent munkáiból. A korábbi hasonló összeállítás, amelyeknek a „Végkiárúsítás” címet adta tehát – szerencsére – „hamis” névadásnak bizonyult, hiszen, mint e társadalom-földrajzi tanulmányokat felvonultató 260 oldalas kis könyv is igazolja, bőven volt/van még mondanivalója számunkra Beluszky Pálnak. A kétségek között tépelődő szerzőnk a kötet bevezetőjében el is töpreng rajta: vajh mi módon hasznosulhat egy ilyen gyűjteményes munka? Tananyagként, törzsanyagként, doktori kurzusok olvasmányaként? Vagy csak azt a „dacos, terápiás célt” éri el vele a szerző, hogy jelzi: „még van”, „még alkot”. Szerencsénkre e bemutatásra szánt könyv mindegyik célnak megfelel.

A tananyagként azért lehet kiválóan használni, mert nemcsak a benne megjelent cikkek konkrét tartalmával tanít – vagy még szebben mondva – szól a következő magyar geográfus nemzedékhez. Hanem ezek az írások rendre közvetítik az érdeklődő olvasó felé egy nagy geográfus nemzedék kiemelkedő tudású tagjának senkihez nem hasonlítható kutatói egyéniségét, szemléletét, végtelen hivatásszeretetét, a tudományos munka iránt mutatkozó alázatát, tudásátadó igyekezetét, sokszínű szellemiségét. Egyszerűen fogalmazva: szerénységét és kiválóságát.

Beluszky Pálnak ez a kötete 11 tanulmányt ad újra közre, melyek eredetije 1996 és 2011 között jelentek meg különböző könyvekben, folyóiratokban, kiadványokban. Azt még a

legfiatalabbak is érezhetik, hogy mi minden történt velünk az elmúlt 15-20 évben. Természetesen a kötet írásai éppen nem erről szólnak, hanem arról, amit bizonyára Beluszky Pál is vall Elisé Reclus nyomán. Miszerint a földrajz térbeli történelem, a történelem pedig időbeli földrajz. Ezen az alapon olvasva munkákat nagyszerűen tárul elénk az a nagy klasszikusoktól (Prinz, Teleki, Cholnoky, Fodor, stb.) máig követhető, ízig-vérig magyar (táj-, település-, népesség-, város-, vidék-, regionális-, közigazgatás- és persze történeti) földrajz, annak szivárványszerűen színes szemlélete és szintetizáló tudáskészlete, amelyhez hasonlóval ma már alig rendelkezünk. S mindemellett a könyv olvasmányos, újabb kérdések és gondolatok megfogalmazására vagy akár vitára serkent.

A tanulmányok három nagy közös értéke:

- a klasszikus geográfiai műveltség aktuális fontosságának az értékén történő kezelése. Ez nem jelent mást a recenzor véleménye szerint, mint az egységes – természet- és társadalom – földrajz szellemében megírt különböző táji, települési folyamatok alapos, elemeit tekintve bonyolultan összekapcsolódó és összefüggéseinek rendszerében bemutatott értékelését, több esetben eredeti adatok, módszeresen szerkesztett térképek alapján erős kutatási eredmények megfogalmazását.
- a következő kiemelendő érték a komplex geográfiai szemlélettel megfogalmazott, de mégis szinte kézen fekvő, szép földrajzos gondolatoknak, klasszikus eszmefuttatásoknak különböző időkben és eltérő terekre történő „applikálása”. Ezek legszebb példái nagy (Alföld) és kistájakhoz (Őrség, Hegyalja) kapcsolódóan megírt nagyszerű textusok a kötetben. Különösen kiemelkedő ezen érték tekintetében az az írás, ami a szélesebb érdeklődési kör számára készült „Honnan hová? Tények és gondolatok az Alföld kistájairól” címet viseli. Ennek az eredetije a „Mi Alföldünk” c. kötetben jelent meg (Rakonczi J. szerk., Békéscsaba 1996). Tulajdonképpen minden végzős magyar geográfusnak (legalábbis a két alföldi egyetemen) kötelezően el kellene olvasnia ezt a munkát, amelyben páratlanul gazdagon és igen élvezetes olvasmány formájában tárul fel a régió 22 történeti kistájának valódi geográfiája. Az, hogy az ott élők, hajdan és ma hogyan viszonyulnak a tájhoz, mennyire képesek annak hasznát venni, milyen településeket (pl. mezővárosokat, tanyákat) és lokális kultúrát hoztak létre, s milyen lehetőségeik lehetnének „sokszínű helyi társadalmainak” az „ott élés” folytatására, a boldogulásra. Aki ezeket elolvassa, majd rétéved a mai térségi települési weblapok esetenként bugyuta és jórészt valódi földrajzi – történelmi tartalom nélküli fogalmazványaira, csak sópáncsolhat. Ha ezt így is lehet(ne) tudni, akkor miért nem használják fel? Efféle módon összerakott és felépített önismeret nélkül csak lózung lehet mindenféle mai szöveg arról a bizonyos helyi, táji, regionális identitásról.
- Végül a harmadik nagy – természetesen az ismertetőt készítő által felvethető – értéke a tanulmánykötetnek – az írások interdiszciplináris szemlélete. Ez teszi alkalmassá a könyvet arra, hogy nemcsak földrajzosok, hanem történészek (különösen helytörténészek), néprajzosok, közigazgatási szakemberek, város- és falufejlesztők, regionális- és településtervezők, szociológusok, politológusok (sőt akár politikusok) is egyaránt haszonnal forgathassák. A geográfusok számára persze nagy példa, hogy így is lehet jó földrajzot írni, mármint hogy szűkebb szakmákon túl is értsék, hasznosíthatják.

Cikkek egyenkénti felsorolása nem lehet célja egy ilyen ismertetésnek. Esetünkben azonban egy írással kivételt teszek, mert valóban ritka olvasmány. A Tér és társadalomban ugyan jelent már meg visszaemlékezés Beluszky Pál kutatói munkásságáról, de az e kötetben fellelhető, kedves tanítványom és hajdan volt ifjú munkatársam, Rácz Lajos, MTA doktor, szegedi egyetemi tanár által készített életpálya-mélyinterjú sokkal bővebben és érzékletesebben mutatja be a kötet

szerzőjének élettörténetét, kutatói hitvallását és a több mint fél évszázadot átívelő munkálkodását, mint bármilyen korábbi írás. Egy őszinte, higgadt ember, egy sokat látott és tapasztalt vérbeli geográfus tudós nagyon tiszteletre méltó pályája bontakozik ki a kérdésekre adott válaszok nyomán. A lakóhelyeinek és munkahelyeinek ihlető hátterei, az átélt történelmi események (1956, a lanyhuló diktatúra, a rendszerváltás, fővárosi képviselőség, stb.) tanulságai rendre arra mutatnak rá, hogy folyton dolgozni, alkotni, megújulni szükséges. És, mint e könyv mindenekfelett illusztrálja: érdemes is. Ahogy Weöres Sándor írta „A teljesség felé” c. könyvecskéjében: „A tudomány és a művészet hazája nem a lét, az „essze”, hanem a lehetőség: „a posse”. Nagy szerencséje a magyar geográfiának, hogy Beluszky Pál, a „legmodernebb konzervatív” tudósunk élt ezekkel a lehetőségekkel (NEMES NAGY József által használt kifejezés *A hely arca és számai* című cikkében. In: SIKOS T. T. – TINER T. /szerk./ 2016.).

Amint írja a kötet előszavában: „ha valamely olvasójában, hacsak egyetlen gondolatsort elindítanak, ...ha hozzájárulnak egy PhD-disszertáció anyagának kiformalódásához, már nem volt felesleges” e másodkézből való kiadás. Bizton állíthatom: nem volt az. Bizonyítva azt is, hogy a földrajztudomány – az olyan jelesei által, mint a szerzőnk – képes örök értékeket előállítani. Isten éltesse Beluszky Pál geográfus professzort, az MTA doktorát, sokunk közeli vagy távolabbi Mesterét nyolcvanadik születésnapján! Kívánjuk éljen még az adódó lehetőségekkel!

BELUSZKY Pál és legfiatalabb tanítványa, GYŐRI Róbert 2002-ben, Mórton

Csatári Bálint, Kecskemét